

2021-07-02

Vaiko priežiūros atostogų reglamentavimas kai kuriose Europos valstybėse

Darbe pateikiama informacija apie vaiko priežiūros atostogas, pagrindinį dėmesį skiriant abiejų tėvų išitraukimui į vaiko auginimo socialines sąlygas 19 Europos valstybių (Austrijoje, Belgijoje, Bulgarijoje, Čekijoje, Danijoje, Estijoje, Islandijoje, Kipre, Kroatijoje, Latvijoje, Nyderlanduose, Prancūzijoje, Rumunijoje, Slovakijoje, Slovėnijoje, Suomijoje, Švedijoje, Vengrijoje ir Vokietijoje).

Įvadas

Motinytės atostogos skiriamos motinai prieš numatytą vaiko gimimo datą ir tam tikrą laiką po to, kai gimsta vaikas. Tokios pat motinytės atostogų sąlygos gali būti suteikiamos ir tos pačios lyties partnerėms. Europos Sąjungos valstybėse narėse apmokamos motinytės atostogos įprastai trunka nuo 6–8 savaičių prieš numatytą gimdymo datą ir iki 6 mėn. po gimdymo.

Tėvystės atostogos po vaiko gimimo skiriamos tėvui, kad padėtų gimusio vaiko motinai arba tos pačios lyties partneriui. Daugumoje šalių tėvystės atostogos įprastai būna trumpos (nuo 5 iki 32 darbo arba kalendorinių dienų, išskyrus Suomiją, kurioje tėvystės atostogos gali trukti iki 9 darbo savaičių).

Vaiko priežiūros atostogos suprantamos kaip priežiūros priemonė, skirta abiem tėvams suteikti lygias galimybes praleisti laiką rūpinantis mažą vaiką. Tokiose šalyse, kaip Danija, Latvija, Rumunija ir Vokietija vaiko priežiūros atostogos gali būti suteikiamos tiek vaiko motinai, tiek vaiko tėvui tuo pačiu metu. Tačiau tokiose šalyse, kaip Austrija, Bulgarija, Čekija, Estija, Suomija ir kt., vaiko priežiūros atostogas tėvai privalo imti skirtingu metu ir tik tuo atveju, kai baigiasi vieno iš tėvų vaiko priežiūros atostogos. Kai kuriais atvejais tėvai gali pasirinkti visą arba dalį savo vaiko priežiūros atostogų dirbdami ne visą darbo dieną. Motina ar tėvas turi lygias galimybes paimiti vaiko priežiūros atostogas beveik visose šiame darbe aptariamose šalyse, t. y. arba turi individualią teisę į neperleidžiamas atostogas, arba turi individualią teisę į atostogas, kurios gali būti perduodamos kitam iš tėvų, arba atostogos yra šeimos teisė, kuria tėvai gali pasidalyti tarpusavyje.

Didelėje grupėje šalių tėvai turi teisę į individualias vaiko priežiūros atostogas, t. y. tiek motinytės atostogas, tiek tėvystės atostogas atskirai, ir vaiko priežiūros atostogas kartu (Belgijoje, Čekijoje, Danijoje, Nyderlanduose, Prancūzijoje, Slovėnijoje, Vokietijoje). Daugeliu atveju individualios teisės į vaiko priežiūros atostogas yra neperleidžiamos kitam iš tėvų, t. y. jei tėvas nepasinaudoja, atostogos yra prarandamos. Tačiau keliose šalyse dalį tokių nepanaudotų vaiko priežiūros atostogų galima perleisti kitam iš tėvų / partneriui (Čekijoje, Kroatijoje, Slovėnijoje, Švedijoje). Pažymėtina, kad kai kuriose šalyse vaiko priežiūros atostogos gali būti suteikiamos vienodomis sąlygomis tos pačios lyties partneriams (Belgija, Islandija).

Vaiko priežiūros atostogų metu yra mokamos išmokos, kurioms daugumoje šalių yra nustatytos išmokų „lubos“, išskyrus Nyderlandus (kai tik motina gali gauti vaiko priežiūros atostogų išmoką, o tėvas – ne). Išmokų dydžiai labai skiriasi. Šių atostogų ir jų panaudojimo trukmė įvairiose šalyse taip pat labai įvairi, – gali trukti nuo kelių mėnesių iki 3 metų, gali būti panaudotos atskirais laikotarpiais nuo vaiko gimimo iki vaikui sukaks 12 metų.

Austrija

Šalyje galioja bendra vaiko priežiūros atostogų tvarka – vaiko priežiūros atostogos tėvų nuožiūra gali būti padalytos tarp motinos ir tėvo. Austrijos teisės aktai atskirai neišskiria privalomų tėvystės atostogų tėvams (vyrams). Vaiko priežiūros atostogų tvarką reglamentuoja Motinystės apsaugos įstatymas (vok. *Mutterschutzgesetz*)¹ ir Vaiko priežiūros atostogų suteikimo tėvams įstatymas (*Väter-Karenzgesetz*)².

Minėti įstatymai nustato, kad šeimai suteikiamos 2 metų trukmės vaiko priežiūros atostogos. Motina ir tėvas negali eiti šių atostogų tuo pačiu metu. Vaiko priežiūros atostogų grafikas turi būti nustatytas iš anksto ir gali būti koreguojamas vieną kartą. Per visą vaiko priežiūros atostogų laikotarpį tėvai gali keistis ne daugiau kaip 3 kartus (pavyzdžiui: motina – tėvas – motina). Kiekvienas atostogų laikotarpis negali būti trumpesnis nei 2 mėn. 3 nepanaudoti atostogų mėnesiai gali būti rezervuoti vėlesniam laikotarpiui ir panaudoti iki vaikai sueis 7 metai.

Vaiko priežiūros atostogos yra apmokamos taikant vieną iš dviejų planų, paremtų fiksuoto dydžio arba su gaunamomis pajamomis susietomis išmokomis. Vaiko priežiūros atostogų metu asmeniui leidžiama dirbti, tačiau darbo krūvis negali viršyti nustatytų ribų, o darbo užmokestis per metus negali viršyti 60 proc. prieš tai gauto darbo užmokesčio³.

Nors Austrijos teisės aktai atskirai nenumato tėvystės atostogų tėvams vyrams, vis dėlto tam tikros išimtys numato papildomas lengvatas (atostogas) tėvams gimus vaikui, tačiau šios išimtys reglamentuotos tam tikrose kolektyvinėse sutartyse arba numatytos atskirų federalinių žemių teisės aktuose. Minėtos išimtys skirstomos į tris pagrindines grupes:

- valstybės tarnautojai turi teisę pasinaudoti 4 savaitių nemokamomis tėvystės atostogomis;
- atitinkamų sričių darbuotojai gali pasinaudoti konkrečiose kolektyvinėse sutartyse numatytomis 1 mėn. trukmės tėvystės atostogomis, kurios, atsižvelgiant į konkrečioje kolektyvinėje sutartyje įtvirtintas nuostatas, gali būti apmokamos arba neapmokamos;
- visų sričių darbuotojai turi teisę kreiptis į darbdavį dėl 1 mėn. trukmės tėvystės atostogų. Šios atostogos suteikiamos tik tuo atveju, jei su tuo sutinka darbdavys⁴.

Nuo 2017 m. visais iš aukščiau paminėtų trijų atvejų asmeniui mokama valstybės pašalpa, tačiau jei asmuo vėliau pasinaudoja vaiko priežiūros atostogomis, vaiko priežiūros atostogų pašalpa mažinama anksčiau išmokėtos pašalpos suma.

Belgija

Belgijos Darbo įstatyme⁵ (39 str.) ir Dekreto dėl teisės į vaikų priežiūros atostogas⁶ nuostatose numatyta, kad teisę į vaiko priežiūros atostogas turi kiekvienas iš tėvų. Teisę į motinystės / tėvystės ir vaiko priežiūros atostogas turi biologiniai vaiko tėvai, asmenys, kuriems yra pripažinta teisė rūpintis vaiku ir asmenys, kurie yra vieno iš biologinio vaiko tėvų sutuoktiniai ar sugyventiniai. Pažymėtina, kad kiekvienas iš tėvų, dirbęs ne mažiau kaip 6 mėn., gali gauti vaiko priežiūros atostogas, kurių trukmė yra ne ilgesnė nei 4 mėn. (jeigu tai yra nepertraukiamos vaiko priežiūros atostogos). Kitu atveju vaiko tėvams yra sudarytos galimybės gauti vaiko priežiūros atostogas

¹*Mutterschutzgesetz*:

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10008464>

²*Väter-Karenzgesetz*:

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10008674>

³International Network on Leave Policies & Research. Country reports. Austria:

https://www.leavenetwork.org/fileadmin/user_upload/k_leavenetwork/country_notes/2018/FINAL_Austria2018.pdf

⁴*Väterkarenz und Väterfrühkarenz*:

https://www.oesterreich.gv.at/themen/arbeit_und_pension/elternkarenz_und_elternteilzeit/Seite.3590009.html

⁵Loi relative au travail associatif: http://www.ejustice.just.fgov.be/mopdf/2020/12/31_1.pdf#Page98

⁶Koninklijk besluit tot wijziging van diverse bepalingen betreffende de thematische verlopen:

http://www.ejustice.just.fgov.be/mopdf/2019/05/22_1.pdf#Page65

dalimis, kurių bendra trukmė yra ne ilgesnė nei 8 mėn. Pažymėtina, kad tėvai vaiko priežiūros atostogas gali gauti iki kol vaikui sukaks 12 metų.

Tuo atveju, jeigu prieš motinystės atostogas moteris buvo visiškai įsitraukusi į darbo rinką, išmokos gali būti pradedamos mokėti likus 6 savaitėms (bet ne trumpiau nei likus 1 savaitei) iki numatytos gimdymo dienos ir nuo 9 iki 14 savaitių po vaiko gimimo, priklausomai nuo to, kiek šeimoje yra gimusių vaikų. Maksimalus motinystės atostogų laikotarpis gali būti ne ilgesnis kaip 15 savaitių. Jeigu prieš motinystės atostogas moteris dirbo savarankiškai, motinystės atostogų laikotarpis negali būti ilgesnis kaip 12 savaitių. Tokiu atveju moteris privalo nepertraukiamai būti atostogose 1 savaitę prieš numatytą gimdymo datą ir 2 savaites po gimdymo dienos. Likusios 9 savaitės yra neprivalomos⁷.

Tėvystės atostogų metu vaiko tėvas turi teisę gauti 15 darbo dienų, skirtų vaiko priežiūros atostogoms. Tėvystės atostogomis galima pasinaudoti per pirmus 4 mėn. po vaiko gimimo ir atostogų dienas pasiimti visas iš karto arba dalimis⁸.

Belgijos teisės aktuose, nepriklausomai nuo to, ar žmogus dalyvauja darbo rinkoje, įtvirtinta, kad asmuo turi teisę gauti nustatyto dydžio vaiko priežiūros atostogų išmokas. Taip pat šalyje tos pačios lyties partnerio atveju tiek motinystės, tiek tėvystės atostogų metu yra mokama vienoda iš anksto nustatyta pašalpa, – tiek vienam partneriui, tiek kitam⁹.

Nustatyta, kad vaiko priežiūros atostogų pašalpos dydis Belgijoje priklauso nuo tam tikrų atvejų¹⁰:

- kai motina yra įsitraukusi į darbo rinką, motinystės atostogų išmoka siekia 82 proc. gaunamo darbo užmokesčio sumos (be „lubų“) už pirmąsias 30 motinystės dienų;

- kai motina yra įsitraukusi į darbo rinką, motinystės atostogų išmoka siekia 75 proc. atlyginimo (atsižvelgiant į prieš tai paminėtą 82 proc. ribą) nuo 31 motinystės dienos;

- kai tiek motina, tiek tėvas yra bedarbiai, bazinę išmoką sudaro nedarbo išmoka kartu su papildoma išmoka, kuri sudaro 19,5 proc. bendrojo vidutinio atlyginimo už pirmąsias 30 dienų;

- kai tiek motina, tiek tėvas yra bedarbiai, bazinę išmoką sudaro nedarbo išmoka kartu su papildoma išmoka, kuri sudaro 15 proc. bendrojo vidutinio atlyginimo nuo 31 dienos.

- kai tiek motina, tiek tėvas dirba savarankiškai, išmokos dydis siekia 499,54 EUR per savaitę (jeigu savarankiškai dirba visą darbo dieną), ir 249,77 EUR (jeigu savarankiškai dirba ne visą darbo dieną);

- kai tėvas yra įsitraukęs į darbo rinką, tėvystės atostogų išmoka pirmąsias 3 atostogų dienas siekia 100 proc. gaunamo darbo užmokesčio, likusiomis dienomis išmokos suma sudaro 82 proc. gaunamo darbo užmokesčio sumos.

Pažymėtina, kad Belgijoje taip pat galioja vienkartinės išmokos (premijos) šeimoms, susilaukusioms naujagimio.

Bulgarija

Pagal bendrą tvarką Bulgarijoje vaiko priežiūros atostogų nuo vaiko gimimo gali eiti vaiko motina, tačiau vaikui sulaukus 6 mėn. amžiaus, vaiko priežiūros atostogų gali eiti ir vaiko tėvas. Šios atostogos trunka iki 410 dienų vaiko amžiaus. Jų metu mokama pašalpa, kuri siekia 90 proc. asmens gauto vidutinio darbo užmokesčio.

Bulgarijoje yra įtvirtintos 15 kalendorinių dienų tėvystės atostogos. Šių atostogų metu asmeniui mokama 90 proc. darbo užmokesčio dydžio pašalpa (jei asmuo ne trumpiau nei 12 mėn. iki vaiko gimimo mokėjo socialinio draudimo įmokas), kuri negali būti mažesnė už šalyje nustatytą minimalią algą. Ši taisyklė taikoma ir savarankiškai dirbantiems asmenims. Nuo 2017 m. minėtas atostogas ir pašalpą turi teisę gauti ir įtėviai.

⁷ Congé de maternité: <https://emploi.belgique.be/fr/themes/jours-feries-et-conges/conge-de-maternite>

⁸ Congé de naissance: <https://emploi.belgique.be/fr/themes/jours-feries-et-conges/conge-de-naissance>

⁹ Ten pat.

¹⁰ Europos Komisija. Belgium - Maternity and paternity benefits:

<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1102&langId=en&intPageId=4415>

Tėvas ar tėvis gali pasinaudoti minėtomis atostogomis, jei yra vedęs vaiko motiną arba su ja tvarko bendrą namų ūkį. Šiomis atostogomis asmuo gali pasinaudoti nuo vaiko gimimo dienos. Vėlesniam laikotarpiui šios atostogos negali būti perkeltos¹¹.

Čekija

Čekijoje abu vaiko tėvai gali pasinaudoti vaiko priežiūros atostogomis iki vaikui sueis 3 metai. Šiose atostogose vienu metu gali būti tik vienas iš tėvų. Šeimoms, kurios atitinka teisės aktais nustatytus reikalavimus (yra socialinio draudimo įmokų mokėtojos), yra mokama pašalpa iki vaikui sukaks 4 metai, nepriklausomai nuo to, ar tėvai naudojasi vaiko priežiūros atostogomis, ar ne. Šeimos gali rinktis iki kelintų vaiko gyvenimo metų ketina naudotis pašalpa (galima rinktis nuo 1 iki 4 metų). Pašalpos dydis apskaičiuojamas atsižvelgiant į tai, kokį laikotarpį renkamasi gauti pašalpą – kuo ilgesnis laikotarpis, tuo mažesnė pašalpa. Pavyzdžiui, renkant 12 mėn. vaiko priežiūros atostogų variantą, maksimali mėnesinė pašalpa gali siekti apie 1400 EUR. Taip pat, gaunant minėtą pašalpą, atitinkamam laikotarpiui ribojama galimybė gauti vietą valstybiniame vaikų darželyje.

Čekijos teisės aktuose yra įtvirtintos tėvystės atostogos, kurių trukmė – 7 kalendorinės dienos. Šių atostogų metu tėvui mokama 70 proc. atlyginimo dydžio pašalpa, tačiau ne daugiau nei 332,40 EUR per savaitę. Šiomis atostogomis tėvas gali pasinaudoti bet kuriuo metu iki vaikui sueis 6 savaitės. Visos atostogos turi būti panaudotos vienu metu ir negali būti skaidomos¹².

Danija

Danijos Teisių į atostogas ir išmokas, gimus vaikui, įstatyme¹³ nustatyta (9–11, 21 str.), kad teisę į 32 savaitių vaiko priežiūros atostogas turi kiekvienas iš tėvų. Tai yra individuali teisė. Nors kiekvienas iš tėvų gali paaimti 32 savaitių atostogas, tačiau kiekviena šeima bendrai gali gauti piniginę išmoką tik už 32 savaitių atostogas. Galima pasirinkti lankstų atostogų laiką:

- tėvai turi teisę grįžti į darbą anksčiau ir atidėti ne mažiau kaip 8 ir ne daugiau kaip 13 savaitių vaiko priežiūros atostogas. Šią teisę įgyja tik vienas iš tėvų, o nepertraukiamų atostogų gali išeiti iki vaikui sukaks 9 metai;

- abu tėvai gali išeiti vaiko priežiūros atostogų tuo pačiu metu;

- kiekvienas iš tėvų gali pratęsti savo 32 savaitių atostogas iki 40 savaitių (visi tėvai) arba iki 46 savaitių (tik samdomi darbuotojai ir individualia veikla užsiimantys asmenys). Tokiu atveju išmokos dydis sumažinamas ir išmokamas per ilgesnį atostogų laikotarpį, tačiau visa išmokėta suma turi būti lygi 32 savaitių išmokos, kai mokama visa suma, dydžiui. Nors ilgesnių atostogų gali išeiti tik vienas iš tėvų, išmoka mokama šeimai, o ne vienam iš tėvų;

- pagal susitarimą su darbdaviu galima grįžti į darbą ir dirbti ne visą darbo dieną, kartu gaunant sumažintą vaiko priežiūros atostogų išmoką per ilgesnį laikotarpį. Tėvai gali dirbti pusę darbo laiko ir taip pratęsti atostogų laikotarpį nuo 32 iki 64 savaitių.

¹¹ Europos Komisija. *Employment, Social Affairs & Inclusion. Bulgaria - Maternity and paternity benefits*: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1103&langId=en&intPageId=4430>

¹² International Network on Leave Policies & Research. Country reports. Czech Republic:

https://www.leavenetwork.org/fileadmin/user_upload/k_leavenetwork/country_notes/2018/FINAL.CzechRep2018.pdf

¹³ Barselsloven (Lov om ret til orlov og dagpenge ved barsel): <https://danskelove.dk/barselsloven>

Bekendtgørelse af lov om ret til orlov og dagpenge ved barsel (barselsloven):

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=206401#id8ac83aae-d8ee-4c7a-8a21-1caf6ad1f336>;

Consolidation Act on Entitlement to Leave and Benefits in the Event of Childbirth:

<https://bm.dk/media/7025/consolidation-act-on-entitlement-to-leave-and-benefits-in-the-event-of-childbirth.pdf>;

Pagal šį įstatymą Graviditetsorlov yra motinos atostogos iki gimdymo, Barselorlov – motinos atostogos po gimdymo, Fædreorlov – tėvo atostogos gimusiam vaikui prižiūrėti ir Forældreorlov – abiejų tėvų vaiko priežiūros atostogos. Įstatyme šios 4 atostogų schemas apibrėžiamos ir joms taikomas bendras pavadinimas Barselorlov (pažodžiui „gimdymo atostogos“).

Pagal minėtą įstatymą tėvui po vaiko gimimo priklauso 2 savaitių trukmės mokamos tėvystės atostogos (dan. *Fædreorlov*) (7 str.). Dirbantis tėvas tėvystės atostogų gali išeiti per pirmąsias 14 savaitių po vaiko gimimo.

Motinystės ir vaiko priežiūros atostogų metu asmens gaunamos pašalpos dydis priklauso nuo kelių faktorių, įskaitant ir individualioje bei kolektyvinėse sutartyse numatytas sąlygas. 2020 m. duomenimis, tokia pašalpa negali viršyti 4405 DKK (iki mokesčių) per savaitę¹⁴.

Nuo 2007 m. pramonės sektoriuje (7000 darbdavių visoje šalyje, įskaitant gamybą, paslaugas, informacines technologijas, daugiau kaip 500 000 darbuotojų) buvo įvesta mokama „tėvo kvota“ vaiko priežiūros atostogų metu. Suteikta teisė į iki 9 savaitių apmokamas vaiko priežiūros atostogas: 3 savaitių – tėvui, 3 savaitių – motinai, 3 savaitių – tėvams pasidalyti (3+3+3 savaitių). Savaitės motinai ir tėvui yra kvotos ir todėl prarandamos, jomis nepasinaudojus. Vėliau kolektyvine sutartimi laikotarpis buvo pratęstas: 2014 m. – 4+4+3 savaitių, o 2017 m. – 5+5+3 savaitių¹⁵. Tėvai, kuriems taikoma sutartis, išeiti mokamų vaiko priežiūros atostogų gali per metus nuo vaiko gimimo (iki 2012 m. atostogų tėvai galėjo išeiti tik iš karto po motinystės atostogų, t. y. nuo 15 savaitės po vaiko gimimo).

Viešajame sektoriuje dirbantiems darbuotojams 2008 m. buvo įvestas panašus vaiko priežiūros atostogų modelis. Jei abu tėvai dirba viešajame sektoriuje, jie įgyja teisę į iki 18 savaitių apmokamas vaiko priežiūros atostogas: 6 savaitių – tėvui, 6 savaitių – motinai, 6 savaitių – tėvams pasidalyti (6+6+6 savaitių). Kartu su 14 savaitių motinystės atostogomis iš viso susidaro 32 savaitės. 2015 m. vykusių derybų metu buvo sutarta dirbančiam tėvui skirti dar vieną apmokamą vaiko priežiūros atostogų savaitę (septintąją).

1998–2002 metais, kai teisės aktais buvo nustatyta 2 savaitių vaiko priežiūros atostogų „tėvo kvota“, vaiko priežiūros atostogų išėjusių tėvų skaičius išaugo nuo 12 proc. 1997 m. iki 36 proc. 2001 m. Kai kvota buvo panaikinta, 2002 m. ši dalis sumažėjo iki 22 proc., tačiau vėliau ėmė pamažu didėti. Tai rodo, kad tėvai vis dažniau naudojosi vaiko priežiūros atostogomis, neatsižvelgdami į tai, ar yra įstatymais nustatyta „tėvo kvota“. Ekspertai mano, kad taip buvo iš dalies dėl to, kad „tėvo kvota“ buvo įvesta kai kuriose kolektyvinėse sutartyse nuo 2003 m.; dar viena priežastis – kultūrinės požiūrio į tėvystę ir vyrų vaidmenį mažo vaiko priežiūroje permainos, kurias galėjo paskatinti arba bent jau palaikyti „tėvo kvotos“ įvedimas. Tolesnė analizė rodo, kad tai gerai išsilavinę tėvai, dirbantys viešajame sektoriuje, su gerai išsilavinusiais partneriais, kurie ima vaiko priežiūros atostogas galbūt todėl, kad geresnė jų padėtis darbo rinkoje, kad turi geresnes atostogų teises ir taip pat turi partnerį, kuris labiau nori grįžti į darbo rinką. Taip yra nepaisant didėjančio susidomėjimo socialiniais skirtumais tarp tėvų, norinčių išeiti vaiko priežiūros atostogų. Ekspertai daro išvadą, kad įstatymuose nustatytos teisės į atostogas tėvų padėti daro skirtingą ir tai neatitinka Šiaurės šalių universalizmo principo. Pagal Danijos statistikos tarnybos duomenis 2014 m. 45 proc. tėvų išėjo 2 savaitių tėvystės atostogų, 2016 m. tėvams vidutiniškai teko 11,7 proc. vaiko priežiūros atostogų laiko (2013 m. – 10,7 proc.).

Estija

Pagal Darbo sutarčių įstatymą¹⁶ motina arba tėvas turi teisę į vaiko priežiūros atostogas iki vaikui sukanka 3 metai su teise grįžti į tą patį darbą. Vienu metu jomis gali pasinaudoti tik vienas asmuo. Vaiko priežiūros atostogų metu darbuotojas įgyja teisę į vaiko priežiūros išmoką pagal Šeimos išmokų įstatymą (62 str.).

Minėtame įstatyme taip pat nustatyta, kad tėvas turi teisę gauti iš viso 10 darbo dienų mokamų tėvystės atostogų, kurias gali imti ir dalimis, per 2 mėn. iki numatomo kūdikio gimimo dienos ir per 2 mėn. nuo vaiko gimimo (59 ir 60 str.).

¹⁴ Europos Komisija. *Employment, Social Affairs & Inclusion. Denmark - Maternity and paternity benefits:* <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1107&langId=en&intPageId=4487>

¹⁵ Industriens Overenskomst 2017-2020: <https://www.co-industri.dk/produkter/industriens-overenskomst-2017-2020>

¹⁶ Employment Contracts Act: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/520062016003/consolide/current>

Šeimos išmokų įstatyme¹⁷ nustatyta, kad vaikui sulaukus 70 dienų amžiaus, vienas iš tėvų, kuris išsina vaiko priežiūros atostogų, turi teisę gauti vaiko priežiūros išmoką. Vaiko priežiūros išmoka mokama 435 dienas pagal tėvų vidutines mėnesines pajamas praėjusiais kalendoriniais metais. Jei vaiko motina neturi teisės gauti motinystės (nėštumo ir gimdymo) išmokos arba jei išmokos prašymą teikia tėvis ar globėjas, išmoka skiriama iki tos dienos, kai vaikas sulaukia 18 mėnesių amžiaus (33 ir 34 str.).

Vaiko priežiūros išmoka apskaičiuojama kiekvienam gavėjui, atsižvelgiant į jo ankstesnes pajamas per tokį patį laikotarpį. Vaiko priežiūros atostogų laikotarpiu asmuo gali dirbti. Jei asmens mėnesinės pajamos yra didesnės nei pusė didžiausios išmokos sumos (1774,05 EUR 2020 m.), išmoka yra atitinkamai mažinama. Jei sumažinta išmoka yra mažesnė nei minimali išmokos norma, mokama ne mažesnė nei minimali išmoka, kuri 2020 m. buvo 540 EUR.

Vyrų dalis tarp vaiko priežiūros išmokų gavėjų vis dar yra nedidelė (2017 m. sudarė 9,9 proc., 2016 m. – 9,3 proc., 2013 m. – 7,4 proc.).

Socialinių reikalų ministerija, siekdama suteikti tėvui daugiau galimybių išeiti vaiko priežiūros atostogų ir pagerinti šeimos darbo ir asmeninio gyvenimo balansą, 2017 m. vyriausybei pasiūlė reformuoti vaiko priežiūros atostogų ir išmokų sistemą. Pakeitimus numatyta įgyvendinti palaipsniui iki 2022 m. Tėvams vyrams nuo 2020 m. birželio mėn. tėvystės atostogos bus pratęstos iki 30 dienų, per kurias jie galės gauti vaiko priežiūros išmoką. Visi tėvai vyrai turės teisę jomis pasinaudoti ir tai nepriklausys nuo ankstesnių darbo santykių ir darbo sutarties rūšies. Atostogomis bus galima pasinaudoti vienu metu su motinystės atostogomis arba atskiru laiku, per vieną ar kelis kartus.

Islandija

Islandijoje teisės aktuose atskiros motinystės ar tėvystės atostogų sąvokos nėra vartojamos. Jos vartojamos tik vertimuose. Terminas *fæðingarorlof* (pažodžiui „gimdymo atostogos“) naudojamas apskritai visoms mokamoms vaiko priežiūros atostogoms (šios atostogos į anglų kalbą santykinai Socialinės apsaugos ministerijos verčiamos kaip *parental leave*), kurių trukmė 9 mėn., apibūdinti. Kiekvienam iš biologinių tėvų ir tėvių yra nustatyta 3 mėn. asmeninių neperleidžiamų mokamų vaiko priežiūros atostogų kvota, dar 3 mėn. atostogas tėvai gali pasidalyti savo nuožiūra (3+3+3 savaitės). Todėl kartais sąvoka „tėvystės atostogos“ vartojama kasdieniniuose pokalbiuose apie tėvui skirtą neperleidžiamą 3 mėn. kvotą. Teisės aktuose nedaroma skirtumo tarp motinos ir tėvo imamų vaiko priežiūros atostogų, neminima tėvų lytis, kad nebūtų diskriminacijos lyties ir seksualinės orientacijos pagrindu.

Tėvai mokamas atostogas (80 proc. darbo užmokesčio dydžio, yra nustatytos „lubos“) gali paimti per 24 mėn. nuo vaiko gimimo dienos. Motina 1 mėn. mokamas atostogas privalo paimti iki gimdymo, 2 savaites – iš karto po gimdymo (tėvui šis reikalavimas nėra taikomas). Tėvai, susitarę su darbdaviu, gali pasirinkti atostogas imdami visą ar ne visą darbo dieną, imdami per vieną nepertraukiamą laikotarpį arba dalimis. Tėvai gali atostogauti kartu per visą atostogų laikotarpį arba jo dalį.

Tais atvejais, kai yra tik vienas iš tėvų (kitas tėvas mirė, vaikas gimė po dirbtinio apvaisinimo, yra įvaikintas arba yra nuolat globojamas), jis turi teisę į 9 mėn. mokamas vaiko priežiūros atostogas. Ypatingais atvejais, pavyzdžiui, jei vienas iš tėvų yra kalėjime ar ligoninėje, arba dėl sveikatos priežasčių negali rūpintis vaiku, teisės galima perleisti kitam tėvui.

Be minėtų 9 mėn. mokamų vaiko priežiūros atostogų kiekvienas iš tėvų gali imti 4 mėn. neperleidžiamų nemokamų atostogų pasirūpinti vaiku, kol jam sukaks 8 metai.

2015 m. 34 proc. tėvų vyrų paėmė mažiau negu 3 mėn. jiems pagal kvotą skiriamų atostogų, 81 proc. – išėjo mokamų vaiko priežiūros atostogų ir vidutiniškai praleido su vaiku 88 dienas (motinos – 178 dienas).

Kipras

¹⁷ Family Benefits Act: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/523092016001/consolide>

Kipre motinystės atostogos suteikiamos ir pašalpa mokama motinoms, apdraustoms socialiniu draudimu, taip pat savarankiškai dirbančioms arba dirbančioms užsienyje Kipro darbdaviui. Motinystės atostogų trukmė – 18 savaičių.

Tėvai turi teisę į apmokamas tėvystės atostogas – iki 18 savaičių (2 savaitės iki vaiko gimimo ir 16 savaičių po vaiko gimimo).

Motinystės ir tėvystės pašalpos dydis apskaičiuojamas, atsižvelgiant į asmens sukaupus socialinio draudimo taškus ir gali siekti nuo 72 iki 100 proc. asmens draudžiamųjų pajamų.

Be minėtų motinystės / tėvystės atostogų, asmuo turi teisę į papildomas 8 mėn. trukmės nemokamas vaiko priežiūros atostogas. Šiomis atostogomis gali pasinaudoti tik darbuotojai (su tam tikromis sąlygomis), tačiau negali individualia veikla užsiimantys asmenys¹⁸.

Kroatija

Parama tėvams, motinoms ir įtėviams Kroatijoje reguliuojama keliais būdais. Pagrindinės socialinės išmokos yra motinystės ir vaiko priežiūros atostogos, pajamų kompensavimo išmoka ir mažų pajamų išmokos.

Dirbantys ir individualia veikla užsiimantys tėvai, ūkininkai ir tėvai, kurie gauna pajamas kitais būdais, turi teisę į motinystės ir tėvų paramą. Atitinkamą paramą gali gauti pensininkai ar studentai.

Teisė į paramą yra tokia pati įtėviams ir nepilnamečio vaiko globėjams, kaip ir vaiko (susituokusių ar kartu gyvenančių) tėvams. Užsienio piliečiai, nuolat gyvenantys Kroatijoje ir prieglobsčio gavėjai turi tokias pačias teises kaip ir Kroatijos piliečiai.

Pirmuosius 6 vaiko gyvenimo mėnesius vaiko motinai suteikiamos motinystės atostogos. Iki 70 dienų šias atostogas privalo panaudoti pati motina, o vėliau jas gali perleisti ir vaiko tėvui. Nuo 6 mėn. iki 8 metų amžiaus kiekvienas iš vaiko tėvų (tėvas ir motina) gali pasinaudoti vaiko priežiūros atostogomis, kurių bendra trukmė yra 8 mėn. (pirmojo ir antrojo vaiko atveju, arba 30 mėnesių dvynių ar kiekvieno paskesnio vaiko atveju). Pavyzdžiui, jei pirmojo vaiko atveju vaiko priežiūros atostogomis nori pasinaudoti abu tėvai, kiekvienas iš jų gali imti po 4 mėn. atostogų, arba vienas iš tėvų imti visus 8 mėn. ir pan.

Motinystės atostogos (iki 70 dienų) apmokamos 100 proc. vidutinio darbo užmokesčio tarifu. Tolimesnėms – vaiko priežiūros atostogoms – taikomos pašalpos „lubos“ – 531 Eur¹⁹.

Latvija

Pagal Darbo kodeksą²⁰ kiekvienas darbuotojas turi teisę į vaiko priežiūros atostogas, kurių trukmė negali būti ilgesnė kaip 1,5 metų ir kurios gali būti imamos vienu metu arba dalimis iki vaikai sukaks 8 metai. Šių atostogų metu darbdavys turi išsaugoti darbuotojui darbo vietą, o jei tai neįmanoma, turi būti suteikta lygiavertė arba panaši darbo vieta ne mažiau palankiomis sąlygomis (156 str.).

Darbo kodekse nustatyta, kad vaiko tėvas turi teisę į 10 kalendorinių dienų mokamas tėvystės atostogas, kurios suteikiamos iš karto po vaiko gimimo, bet ne vėliau kaip per 2 mėn. po vaiko gimimo (155 str.).

Vaiko priežiūros atostogos yra individualios, tačiau išmoka skiriama šeimai. Ją gali gauti tik vienas iš tėvų iki 18 mėn. Tėvai gali rinktis vieną iš dviejų skirtingų šios išmokos mokėjimo būdų (skiriasi mokėjimo trukmė ir dydis), taip pat gali pasirinkti tuo pačiu metu gauti sumažintą išmoką ir dirbti. Jei tėvai pasirenka vaiko priežiūros atostogas iki vaikai sukaks 12 mėn., išmoka sudaro 60 proc. per paskutinius metus gauto darbo užmokesčio, nuo kurio mokamos socialinio draudimo

¹⁸ Europos Komisija. *Employment, Social Affairs & Inclusion. Cyprus - Maternity and paternity benefits:* <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1105&langId=en&intPageId=5000>

¹⁹ Europos Komisija. *Employment, Social Affairs & Inclusion. Croatia - Maternity and paternity benefits:* <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1104&langId=en&intPageId=4454>

²⁰ Darba likums: <https://likumi.lv/doc.php?id=26019>

īmokos, jei pasirenka atostogas iki vaikui sukaks 18 mėn. – 43,75 proc. darbo užmokesčio, jei tėvai dirba ir gauna išmoką – 30 proc. suteiktos išmokos sumos²¹.

Vaiko priežiūros atostogų daugiausia išėina motinos (2016 m. – 80 proc.), tačiau tokius prašymus teikia vis daugiau vyrų (2013 m. – 7 proc., 2016 m. – 20 proc.).

Nyderlandai

Pagal Darbo ir priežiūros įstatymo²² nuostatas teisę į motinystės / tėvystės ir vaiko priežiūros atostogas turi kiekvienas iš tėvų.

Teisė į motinystės atostogas galioja nuo 6 savaičių iki dienos prieš numatytą gimdymo datą arba nuo 10 savaičių iki gimdymo dienos, jeigu tai susiję su daugiau nei vieno vaiko nėštumu ir gimdymu (įstatymo 3 skyriaus 3 str. 3–4 p.)

Teisę į tėvystės ir vaiko priežiūros atostogas turi asmuo, kuris gyvena tuo pačiu adresu kaip ir vaikas ir / arba nuolat prižiūri bei auklėja vaiką. Pažymėtina, kad tėvystės atostogų metu tėvas turi teisę tokio pobūdžio atostogose būti be atlygio. Maksimalus atostogų laikotarpis, į kurį vaiko tėvas turi teisę, sudaro valandų skaičius, kuris yra 26 kartus didesnis nei įprastas suminis darbo laikas per savaitę. Pavyzdžiui, jeigu per savaitę dirbama visu etatu (38 val.), atsiranda teisė į 988 valandų vaiko priežiūros atostogas (26 savaites) (6 skyriaus 6 str. 1–3 p.).

Nyderlanduose tiek vaiko motina, tiek tėvas turi teisę į vaiko priežiūros atostogas ne ilgiau nei iki 16 savaičių.

Pagal Ligos išmokų įstatymo²³ nuostatas motinystės ir vaiko priežiūros atostogų išmokos vaiko motinoms turi būti apmokėtos darbdavio. Išmokos suma siekia 100 proc. uždirbamo mėnesinio darbo užmokesčio sumos (1 skyriaus 1–18 str.).

Prancūzija

Prancūzijoje vaiko priežiūros atostogų tvarką ir sąlygas reglamentuoja Darbo kodeksas²⁴. Pagal Darbo kodekso nuostatas kiekvienas iš tėvų gali pasinaudoti vaiko priežiūros atostogomis po to, kai jų šeimoje gimsta vaikas. Tėvai vaiko priežiūros atostogomis gali pasinaudoti per 6 mėn. laikotarpį nuo vaiko gimimo (Darbo kodekso L1211-1 - L1273-6 str.).

Pažymėtina, kad vaiko priežiūros atostogų pašalpų mokėjimas taikomas apdraustam asmeniui, kuris 3 mėn. iki vaiko priežiūros atostogų pradžios dirbo bent 150 valandų per mėnesį arba 6 mėn. iki vaiko priežiūros atostogų pradžios apdrausto asmens minimalus darbo užmokestis siekė 10 403,75 EUR. Taip pat pažymėtina, kad privalomąjį sveikatos draudimą turintis gyventojas, vykdamas nenutrūkstamą darbo veiklą ir norintis gauti vaiko priežiūros atostogų išmokas, privalo per metus išdirbti ne mažiau nei 600 valandų²⁵.

Darbo kodekse nustatyta, kad vaiko motina, neatsižvelgiant į darbo stažą įmonėje ar institucijoje, gali nutraukti darbo sutartį nustatytam laikotarpiui ir turi teisę į motinystės atostogas nuo 6 savaičių iki numatytos vaiko gimdymo dienos, kurios baigiasi 10 savaičių po vaiko gimdymo dienos. Tuo atveju, kai šeimoje planuojami keli gimdymai, motinystės atostogų laikotarpis skiriasi šiomis sąlygomis:

- gimus dviem vaikams, motinystės atostogų laikotarpis prasideda 12 savaičių iki numatomos vaiko gimdymo datos ir baigiasi po 22 savaičių nuo vaiko gimimo dienos;

- gimus trimis ar daugiau vaikų, motinystės atostogų laikotarpis prasideda 24 savaites iki numatomos vaiko gimdymo datos ir baigiasi po 22 savaičių nuo vaiko gimimo dienos (L1211-1 - L1273-6 str.).

²¹ Vecāku pabalsts: <https://www.vsaa.gov.lv/lv/pakalpojumi/vecaku-pabalsts>

²² Wet arbeid en zorg: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0013008/2020-07-01#Hoofdstuk6>

²³ Ziektewet: https://wetten.overheid.nl/BWBR0001888/2021-01-01/#AfdelingEerste_Paragraaf2

²⁴ Code du travail: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article_lc/LEGIARTI000018764596/

²⁵ Previssima. *Quelle rémunération pour un congé paternité?*. 2021:

<https://www.previssima.fr/question-pratique/quelle-remuneration-pour-un-conge-paternite.html>

Prancūzijoje ne tik vaiko motina turi teisę į vaiko priežiūros atostogas. Įtvirtinta, kad vaiko tėvas turi teisę į tėvystės atostogas, kurių trukmė svyruoja nuo 25 iki 32 kalendorinių dienų. Tėvystės atostogų trukmė priklauso nuo šeimoje gimusių vaikų skaičiaus ir gali būti pratęstos iki papildomų 30 kalendorinių dienų. Vaiko tėvas tėvystės atostogas gali gauti per 4 mėn. nuo vaiko gimimo dienos²⁶.

Pažymėtina, kad vaiko priežiūros atostogos gali trukti 1 metus, jeigu motina arba tėvas dirba privačiame sektoriuje. Šiomis sąlygomis vaiko priežiūros atostogos gali būti pratęstos du kartus iki vaikui sukaks 3 metai. Jeigu vaiko motina arba tėvas dirba valstybės tarnyboje, vaiko priežiūros atostogos gali trukti 6 mėn. ir gali būti pratęstos iki vaikui sukaks 3 metai²⁷.

Prancūzijoje gimusio vaiko tėvai, norintys pasinaudoti vaiko priežiūros atostogomis, turi darbdaviui apie planuojamas atostogas pranešti likus bent 1 mėn. iki tos dienos, kurią ketina pradėti atostogas, kartu nurodydami datą, kai ketina baigti atostogas. Kol asmuo yra motinystės / tėvystės atostogose, ji / jis negauna atlyginimo iš darbdavio, nebent būtų kitaip numatyta kolektyvinėje darbo sutartyje. Motinystės / tėvystės atostogų išmokas moka Prancūzijos šeimos pašalpos fondas²⁸. Nustatyta, kad vaiko priežiūros atostogų pašalpos dydis tuo atveju, kai visiškai nutraukiama darbo veikla, siekia 651,85 EUR per mėn. (vaiko mamai). Vaiko tėvui tuo atveju, kai yra visiškai nutraukiama darbo veikla, pašalpos dydis siekia 398,39 EUR per mėnesį. Kai vaiko tėvas turi ne visą darbo dieną vykstančias vaiko priežiūros atostogas (dalinais dirba ir gauna pajamas iš pašalpos fondo), išmokos dydis siekia²⁹:

- 256,77 EUR per mėn., kai darbo laikas yra trumpesnis arba lygus pusei darbo dienos;
- 148,12 EUR per mėn., kai darbo laikas yra nuo 50 proc. iki 80 proc. darbo dienos.

Rumunija

Rumunijoje kiekvienas iš tėvų gali pasinaudoti vaiko priežiūros atostogomis iki vaikui sukaks 2 metai. Siekiant pabrėžti lyčių lygybės aspektą, įtvirtinta taisyklė, kad bent vieną mėnesį atostogų per pirmuosius vaiko gyvenimo metus turi paimiti antras iš tėvų (tėvas ar motina, kuris neina vaiko priežiūros atostogų), kitaip atostogos trumpinamos iki 11 mėn. Vaiko priežiūros atostogų metu mokama 85 proc. darbo užmokesčio dydžio pašalpa, tačiau ne didesnė nei nustatytos „lubos“.

Rumunijoje įtvirtintos 5 darbo dienų tėvystės atostogos. Šios atostogos gali būti pratęstos, suteikiant vaiko tėvui papildomas 10 dienų, jei jis lanko vaiko priežiūros kursą. Ši atostogų pratęsimo taisyklė galioja, gimus pirmajam vaikui. Vaiko tėvui, turinčiam medicininį išsilavinimą ar kitokių profesionalų žinių apie vaiko priežiūrą, šios atostogos taip pat suteikiamos, tačiau jis neprivalo lankyti vaiko priežiūros kursų. Tėvystės atostogų metu asmeniui mokama 100 proc. darbo užmokesčio dydžio pašalpa. Šią pašalpą yra įpareigotas mokėti darbdavys. Pašalpos dydžiui „lubos“ netaikomos. Atostogas asmuo gali panaudoti bet kuriuo laikotarpiu, iki vaikui sukaks 8 savaitės³⁰.

Slovakija

Slovakijos teisės aktai numato vaiko priežiūros atostogas. Šiame reglamentavime atskirai neišskiriamos privalomos tėvystės atostogos tėvams vyrams. Tačiau nuostatos, reglamentuojančios gimdymo ir motinystės atostogas iš dalies gali būti taikomos ir tėvams. Motinystės atostogos trunka 34 savaites (nuo 6 iki 8 savaičių iki gimdymo ir nuo 26 iki 28 savaičių po gimdymo). Šių atostogų metu mokama pašalpa, kurią pagal gaunamas pajamas pasirinktinai gali gauti motina arba tėvas. Tam,

²⁶ Previssima. *Quelle rémunération pour un congé paternité?*. 2021:

<https://www.previssima.fr/question-pratique/quelle-remuneration-pour-un-conge-paternite.html>

²⁷ JDN. *Caf, demande, lettre, durée*. 2019:

<https://www.journaldunet.fr/management/guide-du-management/1199839-conge-parental-duree-caf-demande-lettre/>

²⁸ Caf du Bas-Rhin: <https://www.caf.fr/allocataires/caf-du-bas-rhin/actualites>

²⁹ Previssima. *Quelle rémunération pour un congé paternité?*. 2021:

<https://www.previssima.fr/dossier/quelle-remuneration-pour-un-conge-parental.html>

³⁰ International Network on Leave Policies & Research. Country reports. Romania:

https://www.leavenetwork.org/fileadmin/user_upload/k_leavenetwork/country_notes/2018/FINAL.Romania2018.pdf

kad tėvas galėtų gauti šią pašalpą, jis pats turi eiti motinystės atostogų ir rūpintis vaiku. Vienu metu motinystės atostogose būti ir pašalpą gauti gali tik vienas iš tėvų.

Be motinystės atostogų tėvai taip pat gali pasinaudoti vaiko priežiūros atostogomis iki vaikui sueis 3 metai. Šių atostogų metu taip pat mokama pašalpa, tačiau ji yra gerokai mažesnė ir fiksuoto dydžio (214,70 EUR). Vaiko priežiūros atostogose vienu metu gali būti tik vienas iš tėvų. Taip pat vaiko priežiūros atostogose esančiam vienam iš tėvų leidžiama dirbti³¹.

Slovėnija

Vaiko priežiūros ir tėvystės atostogų tvarką reglamentuoja Tėvų apsaugos ir šeimos išmokų įstatymas (slovėn. *Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih*)³². Šalyje yra įtvirtintos 30 kalendorinių dienų trukmės tėvystės atostogos. Jos yra apmokamos ir gali būti panaudotos lanksčiai – tėvystės atostogų metu leidžiama dirbti ne visu krūviu. Jei asmuo pasirenka iš dalies dirbti tėvystės atostogų metu, atostogų trukmė nesikeičia. Tėvystės atostogos gali būti panaudotos visos iš karto po vaiko gimimo arba išskaidytos į dvi dalis, iš kurių 15 dienų turi būti panaudota iš karto po vaiko gimimo, o likusios 15 dienų – iki vaikas baigs pirmą pradinės mokyklos klasę.

Jei biologinis vaiko tėvas nepasinaudoja tėvystės atostogomis (pavyzdžiui, negyvena kartu su vaiko motina ar kitaip nerodo noro rūpintis gimusiu vaiku), šiomis atostogomis gali pasinaudoti vaiko motinos sutuoktinis ar partneris (kitos arba tos pačios lyties partneris – tos pačios lyties asmenų partnerystės atveju).

Be tėvystės atostogų, vaiko tėvai bendra tvarka gali pasinaudoti vaiko priežiūros atostogomis, kurios kiekvienam iš tėvų gali trukti iki 130 dienų (viso – 260 dienų). Vaiko motina turi teisę perleisti iki 100 dienų vaiko priežiūros atostogų tėvui, tačiau 30 vaiko priežiūros atostogų dienų privalomai ji turi panaudoti pati. Vaiko tėvas gali perleisti motinai visas 130 atostogų dienų.

Vaiko priežiūros atostogos gali būti panaudotos iš karto po vaiko gimimo arba skaidomos į dvi dalis. Tokiu atveju 75 atostogų dienos turi būti panaudotos iš karto po vaiko gimimo, o likusios atostogų dienos – iki vaikas baigs pirmą pradinės mokyklos klasę. Tėvai gali derinti buvimą vaiko priežiūros atostogose (pavyzdžiui, 20 valandų per savaitę vaiko priežiūros atostogose gali būti tėvas, 20 – motina). Tėvai vaiko priežiūros atostogose gali būti ir vienu metu. Visos aukščiau paminėtos taisyklės galioja ir įvaikinimo atveju.

Vaiko priežiūros atostogų metu yra mokama 100 proc. bazinio dydžio pašalpa. Pirmąsias 105 dienas ši pašalpa mokama netaikant maksimalių pašalpos dydžio „lubų“. Vėliau šiam pašalpos dydžiui yra taikomos „lubos“ – pašalpa negali viršyti 2,5 vidutinių darbo užmokesčių³³.

Suomija

Suomijoje vaiko priežiūros atostogas ir vaiko priežiūrai skiriamų išmokų dydį reglamentuoja Sveikatos draudimo įstatymas³⁴.

Pagal sveikatos draudimo įstatymo 9 skyriaus nuostatas šalyje galioja bendra vaiko priežiūros atostogų tvarka, kai vaiko priežiūros atostogos tėvų nuožiūra gali būti padalytos tarp motinos ir tėvo. Įstatyme reglamentuojama, kad vaiko priežiūros atostogų pašalpų mokėjimas taikomas apdraustam asmeniui, kai jis yra atsakingas už vaiko priežiūrą, net jeigu vaiko motina ir tėvas negyvena bendrame namų ūkyje, santuokoje ar kitose šeimyninėse padėtyse.

Suomijoje vaiko priežiūros atostogų išmokas gali gauti tie šalies piliečiai, kurie turi teisę į privalomą sveikatos draudimą. Pažymėtina, kad gyventojai turi turėti teisę į privalomą sveikatos draudimą ne trumpiau nei 180 dienų prieš gimdymą.

³¹ Europos Komisija. *Employment, Social Affairs & Inclusion. Slovakia - Maternity and paternity benefits*: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1127&langId=en&intPageId=4761>

³² *Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih*: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO6688#>

³³ Slovėnijos darbo, šeimos, socialinių reikalų ir lygių galimybių ministerija. *Rights under insurance for parental protection*: <https://www.gov.si/en/policies/family-children-and-marriage/family-rights-and-benefits/>

³⁴ *Sairausvakuutuslaki*: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20041224#O6L18>

Šalyje įtvirtintos 105 darbo dienų trukmės motinystės atostogos ir 54 darbo dienų tėvystės atostogos. Motinos vaiko priežiūros atostogos trunka 17,5 savaitių, tuo tarpu tėvo vaiko priežiūros atostogos gali trukti 9 savaites, iš kurių, vaiko tėvo pageidavimu, gali būti skiriama 18 darbo dienų, kai vaiko motina ir tėvas vienu metu gali būti vaiko priežiūros atostogose ir gauti išmoką. Pažymėtina, kad Suomijoje visų rūšių atostogų vieną kalendorinę savaitę sudaro 6 darbo dienos³⁵.

Teisė į motinystės atostogų metu skiriamų išmokų mokėjimą atsiranda likus 50–30 darbo dienų iki numatomos gimdymo datos. Jei nėštumas baigiasi anksčiau nei likus 30 darbo dienų iki numatyto gimdymo laiko, motinystės atostogų pašalpa prasidedama mokėti kitą darbo dieną po nėštumo pabaigos ir baigiasi išmokėjus visą vaiko priežiūros atostogų išmoką už 105 darbo dienas.

Pažymėtina, kad neįskaitant motinystės ir tėvystės atostogų, šeima gali gauti iki 158 darbo dienas vaiko priežiūros atostogų.

Suomijoje tėvas savo vaiko priežiūros atostogų išmokos dalį gali gauti 2 dalimis tuo pat metu, kai motina yra vaiko priežiūros atostogose ir savo išmokos dalį gali pasiimti 4 dalimis. Tėvui pageidaujant, visos tėvystės atostogų 54 darbo dienų gali būti paimtos po motinystės ir vaiko priežiūros atostogų, tačiau visos tėvystės ir vaiko priežiūros atostogos turi būti išnaudotos iki vaikui sukaks 2 metai.

Vaiko priežiūros atostogų metu tėvystės atostogos prasideda iš karto po motinystės atostogų.

Taip pat motina arba tėvas gali išeiti vaiko priežiūros atostogų tiek vienu metu, tiek pakaitomis. Tėvai taip pat gali dirbti ne visą darbo dieną ir paeiliui prižiūrėti vaiką. Už šį laikotarpį tėvams yra mokama dalinė vaiko priežiūros atostogų pašalpa abiem tėvams.

Jeigu 2 metų laikotarpiui nepasibaigus gimsta kitas vaikas, jo gimimas nepanaikina pirmojo vaiko turimų priežiūros atostogų išmokų. Tėvas gali gauti papildomai iki 24 darbo dienų per kito vaiko priežiūros atostogų laikotarpį.

Motinystės ir tėvystės atostogų metu, įskaitant ir bendras vaiko priežiūros atostogas, skiriamų išmokų laikotarpis apima apytiksliai 13 mėn. nuo vaiko gimimo. Motinystės atostogų pašalpos mokėjimo laikotarpis baigiasi 75 darbo dieną po faktinio vaiko gimimo ir pradedamos mokėti vaiko priežiūros atostogų išmokos. Tėvystės atostogų pašalpos laikotarpis prasideda 75 darbo dieną po faktinio vaiko gimimo.

Motinos motinystės atostogų metu gali gauti neapmokestinamą 170 EUR vienkartinę išmoką, kuri yra motinystės išmokų paketo dalis³⁶. Kitu atveju vaiko priežiūros atostogų metu tiek motinai, tiek tėvui yra mokama 100 proc. darbo užmokesčio dydžio pašalpa. Ši pašalpa mokama netaikant maksimalių pašalpos dydžio „lubų“³⁷.

Pažymėtina, kad jeigu motina motinystės atostogų metu yra ištraukusi į darbo rinką, jai mokama motinystės pašalpa yra nustatoma minimaliu tarifu, t. y. 29,05 EUR per dieną. Tėvystės atostogų atveju, bet kokiomis sąlygomis, pašalpa yra pagrįsta gaunamomis vyro pajamomis.

Švedija

Vaiko priežiūros atostogos reglamentuojamos Vaiko priežiūros atostogų įstatyme³⁸. Įstatymas išskiria šešias vaiko priežiūros atostogų rūšis:

- motinystės atostogos vaiko gimdymui ir priežiūrai (7 savaitės iki gimdymo ir 7 savaitės po vaiko gimimo);
- 18 mėn. trukmės apmokamos vaiko priežiūros atostogos kiekvienam iš tėvų;
- vaiko priežiūros atostogos kiekvienam iš tėvų, suteikiant teisę dirbti pusę, ketvirtadaliu, ar aštuntadaliu krūvio ir atitinkama dalimi mažinant pašalpą;

³⁵ Suomijos ekonomikos reikalų ir užimtumo ministerija. *Annual Holidays Act*, 2019:

<https://tem.fi/documents/1410877/2918981/The+Annual+Holidays+Act/9bd1fbbc-2a16-4937-bf2f-beefc55ccca4>

³⁶ Europos Komisija. *Finland - Maternity and paternity*:

<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1109&intPageId=4514&langId=en>

³⁷ Kela. *Maternity allowance*: <https://www.kela.fi/web/en/maternity-allowance>

³⁸ *Föräldraledighetslagen 1995:584*: <https://lagen.nu/1995:584>

- nemokamos vaiko priežiūros atostogos, suteikiant teisę dirbti sumažintu krūviu, iki vaikui sueis 8 metai (arba iki vaikas baigs pirmą klasę);

- laikinos priežiūros atostogos (apmokamos), suteikiamos atskirais atvejais, kai vienas iš tėvų yra socialinės pašalpos (vadovaujantis Socialinio draudimo kodeksu) gavėjas, arba kai pagrindinis vaiko priežiūros atostogose esantis asmuo suserga ir jį reikia pavaduoti. Tokių atostogų trukmė – iki 240 dienų;

- vaiko priežiūros atostogos, paliekant teisę dirbti nevisu darbo krūviu, kai tėvų teisės yra prilyginamos kitam asmeniui (globėjui, vieno iš tėvų sutuoktiniui ir pan.).

Dalį vaiko priežiūros atostogų (visų 18 mėnesių atostogų atveju) – iki 390 dienų – yra mokama pašalpa, apskaičiuojama taip pat kaip ir pašalpa ligos atveju, kuri gali sudaryti nuo 250 iki 1006 SEK per dieną. Vėliau pašalpa mažėja ir sudaro 180 SEK per dieną (minimalus tarifas).

Vengrija

Vengrijoje 2014 m. įgyvendinus reformą, taikomos lanksčios tėvystės, motinystės ir vaiko priežiūros atostogų formos. 2016 m. ši reforma buvo papildyta naujomis iniciatyvomis, leidusiomis asmenims, esantiems vaiko priežiūros atostogose, papildomai dirbti nuo to laikotarpio, kai vaikui sukanka 6 mėn., neprarandant vaiko priežiūros išmokų.

Vengrijos teisės aktai nustato trumpas privalomas tėvystės atostogas – 5 dienos (arba 7 dienos – dvynių gimimo atveju), kuriomis tėvas gali pasinaudoti per pirmuosius 2 vaiko gyvenimo mėnesius. Šios tėvystės atostogos yra apmokamos, jei tėvas per pastaruosius 2 metus dirbo bent 12 mėn. Daugiau atskirų išimčių ar specialaus su tėvystės atostogomis susijusio reglamentavimo Vengrijos teisės aktai nenumato.

Visais atvejais tiek motina, tiek tėvas gali pasinaudoti vaiko priežiūros atostogomis iki vaikui sueis 3 metai, tačiau pašalpa yra mokama ne visą laikotarpį. Šių atostogų metu, iki 168 vaiko gyvenimo dienos, yra mokama vaiko priežiūros pašalpa, kuri sudaro 70 proc. gauto darbo užmokesčio. Suejus 6 mėn. po vaiko gimimo, asmuo, esantis vaiko priežiūros atostogose, gali dirbti³⁹.

Papildomos garantijos yra suteikiamos šeimoms, auginančioms tris ir daugiau vaikų iki 18 metų amžiaus. Tokiu atveju suteikiamos papildomos apmokamos atostogos, kuriomis galima pasinaudoti laikotarpiu tarp trečių ir aštuntų jauniausiojo vaiko gyvenimo metų⁴⁰.

Vokietija

Vokietijoje vaiko priežiūros atostogas ir vaiko priežiūrai skiriamas išmokas reglamentuoja Federalinis tėvystės (motinystės) atostogų ir tėvystės (motinystės) pašalpų įstatymas (vok. *Bundeselternzeit- und Elterngeldgesetz*)⁴¹. Įstatymas neapibrėžia atskiros tėvystės atostogų sąvokos. Atskirai motinystės atostogas apibrėžia Federalinis motinystės apsaugos įstatymas (*Gesetz zum Schutz von Müttern bei der Arbeit, in der Ausbildung und im Studium*), kuris nustato vaiko gimdymo ir motinystės atostogų trukmę – 6 savaitės iki vaiko gimimo ir 8 savaitės po vaiko gimimo⁴².

Tolimesnis vaiko priežiūros atostogų ir pašalpų režimas reglamentuotas aukščiau minėtame Tėvystės (motinystės) atostogų ir tėvystės (motinystės) pašalpų įstatyme. Nors įstatyme neįtvirtinta tėvystės (vaiko priežiūros) atostogų sąvoka, vaiko priežiūros atostogų (*Elternzeit*) teise vienodai gali pasinaudoti abu vaiko tėvai. Įstatymas nustato, kad abiem tėvams kartu (tiek motinai, tiek tėvui) priklauso 36 mėn. vaiko priežiūros atostogų. Taigi tėvai gali pasirinkti, kokį laikotarpį iš suteikiamų 36 mėn. vaiko priežiūros atostogose bus motina, o kokį – tėvas. Pažymėtina, kad vaiko priežiūros

³⁹ Europos Komisija. *Employment, Social Affairs & Inclusion. Hungary - Maternity and paternity benefits:* <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1113&langId=en&intPageId=4575>

⁴⁰ Country profiles - Hungary: Policies and progress towards investing in children: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1248&langId=en&intPageId=3644#navItem-3>

⁴¹ *Bundeselternzeit- und Elterngeldgesetz:* <https://www.gesetze-im-internet.de/beeg/>

⁴² *Gesetz zum Schutz von Müttern bei der Arbeit, in der Ausbildung und im Studium:* https://www.gesetze-im-internet.de/muschg_2018/

atostogų gali eiti ir abu tėvai vienu metu. Tai ypač aktualu ir populiariu pirmaisiais mėnesiais po vaiko gimimo. Šį 36 mėn. vaiko priežiūros laikotarpį tėvai turi teisę išnaudoti iki vaikui sueis 8 metai. Iš šio laikotarpio 12 mėn. turi būti panaudota per pirmuosius dvejus vaiko gyvenimo metus, o likę 24 mėnesiai – nuo trečių metų iki vaikui sueis aštuoneri metai.

Vaiko priežiūros atostogose esančiam vienam (ar abiem) iš tėvų darbo užmokestis nemokamas, tačiau užtikrinamas darbo vietos išsaugojimas. Vis dėlto terminuotų darbo sutarčių galiojimo terminas vaiko priežiūros atostogų laikotarpiu nėra stabdomas.

Pasinaudoti minėtomis atostogomis turi teisę tėvai, kurie yra Vokietijos nuolatiniai gyventojai, su gimusiu vaiku gyvena bendrame namų ūkyje, gimusį vaiką augina savarankiškai.

Vaiko priežiūros atostogose esantis vienas (ar abu) iš tėvų turi teisę pasinaudoti valstybės skiriama pašalpa. Minėtos pašalpos skaičiavimui siūlomi keli planai, pavyzdžiui, fiksuoto dydžio pašalpa, atsižvelgiant į gautas pajamas, arba sumažėjusių pajamų kompensavimas. Pastarasis planas taikomas, kai vaiko priežiūros atostogose esantis asmuo pasirenka pasinaudoti teise (ir su tuo sutinka jo darbdavys) dirbti ir per vaiko priežiūros atostogas, tačiau ne daugiau kaip 30 val. per mėn. Įstatymo nuostatos taikomos taip pat ir individualia veikla užsiimantiems asmenims. Tačiau tokiu atveju jie privalo įrodyti atitinkamai gautas pajamas ir darbo krūvį. Pašalpos mokamos iki 14 vaiko gyvenimo mėnesio.

Vaiko priežiūros atostogų prašymas teikiamas darbdaviui pagal įstatymo nustatytą terminą iš anksto. Ši teisė yra pareikštinė – darbdavio sutikimas šiuo atveju nereikalingas. Tačiau yra ypač svarbu iš karto apsispręsti dėl atostogų per pirmuosius dvejus vaiko gyvenimo metus trukmės – paimtas atostogas sutrumpinti arba pratęsti galima tik su darbdavio sutikimu.

Minėtos įstatymo nuostatos taikomos visoje Vokietijoje, tačiau kai kurios federalinės žemės (Bavarija, Saksonija ir Tiūringija) taiko papildomas lengvatas ir pašalpas vaikus auginantiems tėvams.

Pastarųjų metų tyrimai parodė, kad vaiko priežiūros atostogos tarp tėvų vyrų populiarėja. Ypač tai pastebima po 2015 m. įvykdytų įstatymo pakeitimų, kai atsirado keli lankstūs pašalpų mokėjimo planai. Taip pat nemažai tėvų vyrų vaikui gimus renkasi sumažintą darbo krūvį⁴³.

Parengė

Informacijos ir komunikacijos departamento

Tyrimų skyriaus

Patarėja Laura Švelnytė

Tel. (8 5) 239 6173, el. p. laura.svelnyte@lrs.lt

Vyriausiasis specialistas

Tomas Lavišius

Tel. (8 5) 239 6181, el. p. tomas.lavisius@lrs.lt

Seimo kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyriaus parengti analitiniai ir informaciniai darbai skirti Seimo narių parlamentinei ir Seimo kanceliarijos veiklai. Šiuose darbuose pateikta informacija nėra oficiali Lietuvos Respublikos Seimo pozicija.

Šį darbą atgaminti, išleisti, platinti, versti, perdirbti, viešai skelbti, išskyrus įstatymų nustatytas išimtis, galima tik gavus Seimo kanceliarijos leidimą.

Visais atvejais naudojant šį darbą privaloma nurodyti šaltinį.

© Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija, 2021

⁴³ Elternzeit: Ab wann, wie lange, Geld – alle Tipps: <https://karrierebibel.de/elternzeit/>